

Sygn. akt II PK 194/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 stycznia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

Protokolant Małgorzata Ślubowska

w sprawie z powództwa K. S., A. G., J. K. i B. M. następców prawnych X. K., M. S.,
G. B., H. M., J. S. i K. P.

przeciwko Skarbowi Państwa - Ministrowi Skarbu Państwa obecnie Skarbowi
Państwa - Ministrowi Przedsiębiorczości i Technologii
o odszkodowania,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
w dniu 30 stycznia 2019 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w W.
z dnia 9 sierpnia 2016 r., sygn. akt XXI Pa [...],

I oddala skargę kasacyjną,

**II zasądza od Skarbu Państwa - Ministra Przedsiębiorczości i
Technologii na rzecz każdego z powodów kwoty po 2025 (dwa
tysiące dwadzieścia pięć) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa
procesowego w postępowaniu kasacyjnym, z tym, że kwotę tę
zasądza solidarnie na rzecz J. K. i B. M. jako następców
prawnych powoda X. K..**

UZASADNIENIE

K. S., A. G., X. K., M. S., G. B., H. M., J. S., K. P. byli pracownikami D. [...]. W wyniku komercjalizacji tego przedsiębiorstwa państwowego w dniu 5 czerwca 2009 r. powstała D. S.A. w W., która została wpisana do KRS w dniu 30 lipca 2009 r. Wszystkie 20.000.000 akcji tej spółki o wartości nominalnej 1 zł objął Skarb Państwa.

D. [...] posiadało 100% udziałów w spółce z o.o. K. w W.. Po komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego, 100% udziałów spółki K. należało do D. S.A. w W..

W dniu 28 lutego 2011 r. spółki: D. S.A. w W., K. spółka z o.o., [...] A. S.A., S. spółka z o.o., C. spółka z o.o. oraz X. spółka z o.o. podpisały plan połączenia spółek w trybie art. 492 § 1 k.s.h., w wyniku czego powstał H. S.A. w W., który uległ konwersji w dniu 30 marca 2012 r. na [...] H. S.A. z siedzibą w W.. Dla potrzeb obliczania parytetów wymiany akcji przy tej konsolidacji rynkową wartość aktywów D. S.A. w W. pomniejszono o wartość udziałów spółki z o.o. K., traktując ten podmiot jako odrębne aktywa Skarbu Państwa. Na nową spółkę miał przejść cały majątek konsolidowanych spółek w zamian za akcje nowej spółki. Za 20.000.00 akcji D. S.A. w W. ustalono 20.998.807 akcji nowej spółki, a za 2.620 udziałów spółki z o.o. K. Skarb Państwa otrzymał 2.322.179 akcji nowej spółki. Spółka z o.o. K. została wykreślona z rejestru w dniu 18 sierpnia 2011 r.

Wykonywanie czynności technicznych związanych ze sporządzaniem listy pracowników uprawnionych do nieodpłatnego nabywania akcji komercjalizowanego przedsiębiorstwa państwowego, a także zawieraniem umów o nieodpłatne nabycie akcji, Skarb Państwa - reprezentowany przez Ministra Skarbu Państwa - powierzył D. S.A. w W.. Pracownikom D. S.A. przyznano łącznie 3.528.484 akcje H..

Wymienieni na wstępie pracownicy złożyli w ustawowym terminie oświadczenia o zamiarze nabycia akcji i otrzymali od Skarbu Państwa z tytułu komercjalizacji akcje, których liczba została uzależniona od pracowniczego stażu. Wobec wygaśnięcia w dniu 16 października 2013 r. prawa do nieodpłatnego nabycia akcji H. oraz wobec wykreślenia D. S.A. w W. z rejestru przedsiębiorców w dniu 2 sierpnia 2011 r., pracownicy mogli wystąpić do sądu jedynie

z roszczeniem o odszkodowanie za nieudostępnienie właściwej liczby akcji przeciwko Skarbowi Państwa.

W pozwach wniesionych przeciwko Skarbowi Państwa, reprezentowanemu przez Ministra Skarbu Państwa, powodowie domagali się odszkodowania za brak wydania adekwatnej liczby akcji H., których liczba – w ich ocenie - powinna być obliczona na podstawie wartości akcji D. S.A. w W. z uwzględnieniem wartości Sp. z o.o. K..

Wyrokami Sądu Rejonowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w W. powództwa zostały oddalone wobec nieudowodnienia niewłaściwej wyceny wartości aportu w postaci akcji spółki powstałej w wyniku komercjalizacji oraz parytetu służącego określeniu liczby akcji obejmowanych przez Skarb Państwa w zamian za wnoszone akcje.

Po wniesieniu przez powodów apelacji od tych judykatów, w wyroku z dnia 9 sierpnia 2016 r., sygn. akt XXI Pa [...], Sąd Okręgowy – Sąd Pracy w W. zmienił zaskarżone apelacjami powodów wyroki Sądu Rejonowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w W.:

- wyrok z dnia 3 lutego 2014 r. w sprawie z powództwa K. S., sygn. akt VIII P [...], w ten sposób, że zasądził od Skarbu Państwa - Ministra Skarbu Państwa na rzecz K. S. kwotę 16.686,81 zł z odsetkami za opóźnienie od dnia 9 sierpnia 2016 r. do dnia zapłaty, zaś koszty zastępstwa prawnego wzajemnie zniósł między stronami (pkt I.); oddalił w pozostałym zakresie apelację K. S. (pkt II.);

- wyrok z dnia 5 maja 2014 r. w sprawie z powództwa A. G., sygn. akt VIII P [...], w ten sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 24.560,97 zł z odsetkami za opóźnienie od dnia 9 sierpnia 2016 r. do dnia zapłaty, zaś koszty zastępstwa prawnego wzajemnie zniósł między stronami (pkt III.); oddalił w pozostałym zakresie apelację (pkt IV.);

- wyrok z dnia 28 kwietnia 2014 r. w sprawie z powództwa X. K. i M. S., sygn. akt VIII P [...] w ten sposób, że: zasądził od pozwanego na rzecz X. K. kwotę 26.712,63 zł z odsetkami za opóźnienie od dnia 9 sierpnia 2016 r. do dnia zapłaty oraz na rzecz M. S. kwotę 22.409,31 zł z odsetkami za opóźnienie od dnia 9 sierpnia 2016 r. do dnia zapłaty, a koszty zastępstwa prawnego wzajemnie zniósł

między stronami (pkt V.); oddalił w pozostałym zakresie apelację X. K. i M. S. (pkt VI.);

- wyrok z dnia 28 kwietnia 2014 r., w sprawie z powództwa G. B. i H.M., sygn. akt VIII P [...], w ten sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz G. B. kwotę 22.409,31 zł z odsetkami za opóźnienie od dnia 9 sierpnia 2016 r. do dnia zapłaty oraz na rzecz H. M. kwotę 26.712,63 zł z odsetkami za opóźnienie od dnia 9 sierpnia 2016 r. do dnia zapłaty, a koszty zastępstwa prawnego wzajemnie zniósł między stronami (pkt VII.); oddalił w pozostałym zakresie apelację G. B. i H. M. (pkt VIII.);

- wyrok z dnia 28 kwietnia 2014 r., w sprawie z powództwa J. S. i K. P., sygn. akt VIII P [...], w ten sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz J. S. kwotę 20.257,65 zł z odsetkami za opóźnienie od dnia 9 sierpnia 2016 r. do dnia zapłaty oraz na rzecz K. P. kwotę 20.257,65 zł z odsetkami za opóźnienie od dnia 9 sierpnia 2016 r. do dnia zapłaty, a koszty zastępstwa prawnego wzajemnie zniósł między stronami (pkt IX.); oddalił w pozostałym zakresie apelację J. S. i K. P. (pkt X.);

- koszty procesu w instancji odwoławczej, w tym koszty zastępstwa prawnego w instancji odwoławczej zniósł wzajemnie między stronami, zaś wydatki w postępowaniu odwoławczym przejął na rzecz Skarbu Państwa (pkt XI.).

Sąd drugiej instancji podzielił i przyjął za własne ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd pierwszej instancji dotyczące każdego z roszczeń rozpoznawanych w połączonych obecnie do wspólnego rozpoznania sprawach. Sąd Okręgowy uznał, że ustaleń tych dokonano w zbyt wąskim zakresie, niezasadnie odstępując od badania, czy prawidłowo wyceniono wartość aportu w postaci akcji spółki powstałej w wyniku komercjalizacji oraz czy prawidłowo ustalono na jej podstawie parytet służący określeniu liczby akcji obejmowanych przez Skarb Państwa w zamian za wnoszone akcje przy uwzględnieniu dyspozycji art. 36 ust. 1 i 2 oraz i art. 38d ust. 3 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (Dz.U. z 2016 r., poz. 981 ze zm.). Sąd drugiej instancji przeprowadził dowód z opinii biegłego sądowego z zakresu bankowości i wyceny przedsiębiorstw P. K., który potwierdził, że majątek spółki D. został wniesiony do H. bez udziałów w spółce K. (udziały w spółce K. zostały wyłączone

z oszacowania majątku spółki D.). Biegły wskazał, że nie wyceniono całego majątku spółki D., lecz „wartość 100% kapitałów własnych zorganizowanej części przedsiębiorstwa”. Wycena „zorganizowanej części przedsiębiorstwa” nie jest wyceną spółki, a tym bardziej 100% jej kapitałów, bowiem 100% kapitałów obejmuje wszystko co jest w spółce, tj. przedsiębiorstwo i inne składniki, które nie są przedsiębiorstwem. Nie doszło do przyznania spółce D. jako udziałowcowi spółki K. - akcji nowej spółki w zamian za udziały w spółce K.. Plan połączenia spółek był wadliwy i nie wskazywał, co dzieje się z akcjami nowej spółki, które mają być wydane udziałowcowi spółki K., która również podlegała połączeniu i została wykreślona z rejestru. W planie połączenia nie wskazano wyraźnie miejsca spółki K. jako spółki zależnej D., a wartość aktywów netto „zorganizowanej części przedsiębiorstwa” spółki D. nie obejmowała wartości aktywów netto spółki K., tj. kwoty 110.182.000 zł. Biegły wskazał, że stosunek wymiany akcji na akcje nowej spółki został ustalony nieprawidłowo, tj. 20.000.000 akcji spółki D. zmieniono na 20.998.807 akcji nowej spółki, zamiast na 23.320.986 akcji. Wyliczenia podwyższonej liczby akcji nowej spółki biegły dokonał przez przeniesienie akcji przyznanych spółce K. (2.322.179 akcji) do spółki D.. Biegły podał, że liczba akcji przeznaczonych do nieodpłatnego nabycia przez uprawnionych pracowników nie przekroczyła pułapu wartości określonego w art. 36 ust. 3 ustawy o komercjalizacji tj. kwoty 33.755.703,12 zł.

Sąd drugiej instancji dzielając wnioski opinii biegłego wskazał, że art. 499 § 2 pkt 3 k.s.h. nakazuje przy łączeniu lub przejmowaniu spółek ustalenie wartości majątku spółki. Biegły prawidłowo zaznaczył, że przepisy k.s.h. nie przewidują łączenia „zorganizowanej części przedsiębiorstw”. Według Sądu Okręgowego na skutek nieprawidłowego mechanizmu wymiany akcji spółki D. na akcje nowej spółki, „spółka D.” otrzymała o 2.322.179 akcji mniej, a akcje te przydzielono „spółce K.”.

Sąd wskazał, że pozwany, jako podmiot odpowiedzialny za zaspokojenie prawa pracowników do nieodpłatnego nabycia akcji, w dniu 26 lipca 2011 r. zaniżył liczbę akcji przeznaczonych do nieodpłatnego udostępnienia pracownikom spółki D., określając ją na 3.149.821.

Sąd ustalił, że pozwany w dniu 15 września 2011 r. zwrócił się do spółki D. o przedstawienie zastosowanej metodologii wyceny spółki przyjętej dla potrzeb

połączenia spółek wskazując, że obok D. łączeniu podlega 5 innych spółek: [...] „A.”, S., C., K. oraz A.. W odpowiedzi pozwany uzyskał informację, że na potrzeby połączenia spółek z bilansu D. zostały wyodrębnione aktywa w postaci udziałów tej spółki w spółce K., przez co w wycenie „zorganizowanej części przedsiębiorstwa” D. nie uwzględniono wartości spółki K., która stanowiła odrębny podmiot podlegający połączeniu (pismo z dnia 26 września 2011 r.). Pozwany, pomimo tych informacji i rozbieżności między liczbą łączonych podmiotów nie dokonał żadnej korekty i przeliczenia akcji należnych pracownikom łączonych podmiotów. Pozwany, wykonując obowiązek z § 7 ust. 1 rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 29 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników, tj. poinformowania spółki o liczbie akcji przeznaczonych do nieodpłatnego udostępnienia uprawnionym pracownikom, oparł się zatem bezrefleksyjnie na planie połączenia spółek przygotowanym przez zarządy spółek łączonych - określając, że stosunek wymiany akcji spółki D. będzie zgodny z zaproponowanym w planie połączenia mimo, że plan ten, po zastosowaniu do wyceny metody skorygowanych aktywów netto, nie uwzględniał w wycenie wartości udziałów spółki D. w spółce K.. Co więcej, pomimo wskazania w dniu 26 września 2011 r., że w wycenie zorganizowanej części przedsiębiorstwa D. nie uwzględniono wartości spółki K., korekty wyliczenia z dnia 26 lipca 2011 r. nadal nie dokonano, a Departament Mienia Skarbu Państwa w piśmie z 22 lipca 2013 r. zaznaczył, że dokonując wyliczenia akcji pracowniczych oparł się na przedstawionym planie połączenia, zawierającym przelicznik parytetu wymiany.

Według Sądu, przyjęcie przez pozwanego za prawidłowe wadliwego sposobu przeliczenia liczby akcji należnych powodom, skutkuje jego odpowiedzialnością na podstawie art. 471 k.c. To, że pozwany na podstawie umowy z dnia 12 sierpnia 2011 r. posługiwał się w realizacji prawa do akcji prywatyzowaną spółką, na której spoczywała część obowiązków związana z przygotowaniem listy uprawnionych, nie zwalnia pozwanego z odpowiedzialności za nieprawidłowe ustalenie parytetu wymiany akcji, na skutek czego pracownikom spółki D., w tym powodom, przyznano mniejszą liczbę akcji. Pozwany, z racji

uprawnień właścicielskich zobowiązany był do nadzorowania procesu konsolidacji i opinia biegłego rewidenta potwierdzająca prawidłowość planu połączenia od odpowiedzialności tej pozwanego nie zwalnia.

W ocenie Sądu Okręgowego dokonanie wyceny jednej akcji jest utrudnione przez to, że akcje [...] H. nie są notowane na giełdzie, a pracownikom przysługiwały jedynie warranty subskrypcyjne dotyczące tych akcji; ocenie giełdowej podlegały natomiast akcje H.. Sąd – uwzględniając treść art. 363 § 2 k.c. oraz okoliczność, że wartość akcji notowanych na giełdzie podlega wahaniom w niekontrolowany przez strony sposób wskutek okoliczności niezależnych od stron – przyjął do wyliczenia wartości dodatkowej akcji należnej powodom - cenę średnią z okresu przypadającego od daty pierwszego notowania akcji H. po wydaniu warrantów subskrypcyjnych (18 września 2013 r.) do daty zamknięcia rozprawy (4 sierpnia 2016 r.). Sąd Okręgowy przyjął, że średnia cena jednej akcji stanowiąca podstawę do wyliczenia należnego powodom odszkodowania wynosi 22,89 zł, a nie – 47,45 zł – jak żądali powodowie.

Sąd drugiej instancji stwierdził, że zgodnie z opinią drugiej biegłej z zakresu księgowości B. D., powołanej po wyłączeniu pierwszego biegłego, gdyby do aktywów spółki D. włączono wartość udziałów tej spółki w spółce K., wartość spółki wynosiłaby 1.106.527.000 zł, zaś podział wśród pracowników spółki D. 0,1191814% puli akcji spowodowałby przyznanie pracownikom tej spółki 3.498.148 akcji, a zatem zamiast 3.754 akcji na pracownika zatrudnionego od roku do trzech lat - przypadałoby takiej osobie 4.169 akcji, zaś ich liczba byłaby podwyższana o 22,65% dla każdej następnej grupy pracowników o dłuższym stażu zakładowym. Obliczenia te biegła oparła na niekwestionowanych przez strony okolicznościach dotyczących sposobu wymiany akcji [...] H. na akcje H.. Według Sądu drugiej instancji biegła prawidłowo wykazała, że do ustalenia wysokości odszkodowania należnego powodom przyjąć należało równowartość określonej szczegółowo liczby dodatkowych akcji. Pomożenie liczby dodatkowych akcji przysługujących powodom z ustaloną wartością jednej akcji (22,89 zł) dało kwoty zasądzonych na rzecz powodów odszkodowań.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego strona pozwana zaskarżyła skargą kasacyjną – skargę oparto na obydwu podstawach kasacyjnych określonych w

art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej – 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. – zarzucono niewłaściwe zastosowanie:

a) art. 471 k.c. w związku z art. 472 k.c., art. 474 k.c., art. 502 § 1 i § 2 k.s.h. oraz art. 503 § 1 i § 2 k.s.h. przez przyjęcie, że Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za sposób przeliczenia akcji pracowniczych w planie połączenia spółek mimo, że jego prawidłowość została potwierdzona przez biegłego rewidenta powołanego przez sąd rejestrowy, który też zaakceptował opinię tego biegłego;

b) art. 355 § 1 k.c. przez uznanie, że przyjęcie za prawidłowe przeliczenia liczby akcji należnych powodom zgodnie z planem połączenia spółek, którego prawidłowość potwierdził biegły rewident powołany przez sąd rejestrowy stanowi niedochowanie należytej staranności.

W ramach podstawy procesowej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) zarzucono naruszenie art. 278 § 1 k.p.c. i art. 281 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez uznanie, że kwestie wymagające wiadomości specjalnych dotyczące prawidłowości wyceny skomercjalizowanych spółek w procesie ich łączenia, prawidłowości zastosowanych metod wyceny, prawidłowości przyjętego stosunku wymiany akcji spółek podlegających łączeniu w nowo powstałej spółce, prawidłowości ustalenia liczby akcji przeznaczonych dla pracowników łączonych spółek mogą być ustalone w oparciu o opinię biegłego, który został wyłączony od udziału w sprawie.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w zaskarżonej części tj. pkt I, III, V.1, V.2, VI.1.1, VII.2, IX.1, IX.2 i XI oraz orzeczenie co do istoty sprawy polegające na oddaleniu w dalszym zakresie apelacji każdego z powodów oraz zasądzeniu od każdego z powodów na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kosztów postępowania odwoławczego według norm prawem przepisanych, obejmujących koszty zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym.

Pełnomocnicy powodów w odpowiedziach na skargę kasacyjną wnieśli o oddalenie skargi oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

W związku ze śmiercią powoda X. K. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 13 listopada 2018 r. zawiesił postępowanie odnośnie do powoda X. K. (pkt 1.)

oraz podjął postępowanie z udziałem następców prawnych zmarłego X. K. w osobach: J. K. oraz B. M. (pkt 2.).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy rozpoznaje skargi w granicach podstaw kasacyjnych, będąc związany podstawą faktyczną zaskarżonego wyroku przy ocenie naruszenia prawa materialnego (art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c.). Zawarty w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku przebieg procesu komercjalizacji, a następnie – konsolidacji podmiotów gospodarczych nie został zakwestionowany w skardze kasacyjnej, stając się podstawą do oceny prawnej.

Odnosząc się do zarzutu procesowego skargi kasacyjnej, należy wskazać, że opinia biegłego, który został w sprawie po złożeniu opinii wyłączony, powinna być uznana za niebyłą na wzór dowodów przeprowadzonych w postępowaniu, które zostało zniesione. W konsekwencji opinia ta nie powinna stanowić żadnego dowodu w sprawie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 1976 r. w sprawie I PR 64/76, LEX nr 7830). Po sporządzeniu opinii przez biegłego sądowego z zakresu bankowości i wyceny przedsiębiorstw P. K. Sąd dokonał wyłączenia tego biegłego ze względu na emocjonalny stosunek do roszczeń stron. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku w sposób nieprawidłowy Sąd Okręgowy powołał się na konstatacje z opinii tego biegłego. Ponieważ miały one jednak głównie charakter ustaleń faktycznych, uznać je można za część ustaleń Sądu zaistniałych faktów, które stały się podstawą własnej oceny prawnej. Po wyłączeniu tego biegłego Sąd Okręgowy dopuścił dowód z opinii drugiej biegłej B. D., która nie kwestionowała prawidłowości konkluzji pierwszego biegłego oraz dokonała szczegółowego wyliczenia należnych powodom kwot, co było podstawowym zadaniem biegłego w tej sprawie. Zasadnicza ocena wysokości roszczeń powodów wynikała z sądowej oceny drugiego biegłego, dlatego mimo niefortunnego przywołania w uzasadnieniu wyroku opinii pierwszego biegłego, nie miało to istotnego wpływu na treść wyroku i nie doszło – w ocenie Sądu Najwyższego – do zarzucanego w skardze kasacyjnej naruszenia art. 278 § 1 k.p.c. i art. 281 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c.

Zasadniczą wadliwością podstawy materialnej skargi kasacyjnej jest brak powiązania zarzucanego naruszenia art. 471 k.c. w związku z art. 472 k.c., art. 474 k.c., art. 502 § 1 i § 2 k.s.h., art. 503 § 1 i § 2 k.s.h. oraz art. 355 § 1 k.c. z przepisami art. 36 ust. 1 i 2 oraz i art. 38d ust. 3 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji, które stały podstawą prawną wyroku Sądu Okręgowego.

W tym aspekcie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 38b ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji w przypadku połączenia spółki powstałej w wyniku komercjalizacji z inną spółką, podziału tej spółki, jej przekształcenia lub wniesienia przez Skarb Państwa jej akcji do innej spółki, do nieodpłatnego nabywania akcji przez uprawnionych pracowników stosuje się odpowiednio przepisy art. 36-38, 38c i 38d. Art. 36 ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji stanowi, że uprawnionym pracownikom przysługuje prawo do nieodpłatnego nabycia, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3, do 15% akcji objętych przez Skarb Państwa w dniu wpisania spółki do rejestru.

Ad casum D. S.A. w W. została wpisana do KRS w dniu 30 lipca 2009 r. Wszystkie 20.000.000 akcji tej spółki o wartości nominalnej 1 zł objął Skarb Państwa. Pracownikom przysługiwało więc prawo do nieodpłatnego nabycia do 15% tych akcji.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 17 lutego 2015 r. w sprawie I PK 160/14 (LEX nr 1666884), powództwo o wydanie akcji jest powództwem o nakazanie złożenia oświadczenia woli przenoszącego akcje na rzecz uprawnionego podmiotu. Z uwagi na to, że zgodnie z § 15 ust. 1 rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 29 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników (Dz.U. Nr 35, poz. 303 ze zm.) zbycie akcji następuje w drodze umowy zawartej między uprawnionym a Skarbem Państwa, zobowiązanym do świadczenia jest Skarb Państwa, działający przez adekwatnego Ministra. Z przytoczonej wyżej treści art. 38b ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji wynika, że uprawnieni pracownicy spółki powstałej w wyniku komercjalizacji, w przypadkach wskazanych w tym przepisie, zachowują prawo do nieodpłatnego

nabycia akcji Skarbu Państwa, w tym także akcji w nowopowstałym podmiocie, (które aktualizuje się w momencie ich zbycia). Uprawnienie do nieodpłatnego nabycia akcji dotyczy zatem nie tylko akcji Skarbu Państwa w spółce powstałej w wyniku komercjalizacji, ale też akcji Skarbu Państwa objętych w nowopowstałym podmiocie na skutek zdarzeń wskazanych w art. 38b ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji. W konsekwencji, na podstawie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, prawo uprawnionych pracowników do nieodpłatnego nabycia akcji dotyczy: a) najpierw akcji spółki, których właścicielem stał się Skarb Państwa w wyniku komercjalizacji, b) później także akcji innej spółki, które objął Skarb Państwa w wyniku połączenia spółki powstałej w wyniku komercjalizacji z inną spółką, podziału tej spółki, jej przekształcenia lub wniesienia przez Skarb Państwa jej akcji do innej spółki. Istotnym łącznikiem obu tych sytuacji i zarazem warunkiem *sine qua non* nabycia prawa do akcji jest pierwotne uprawnienie do akcji Skarbu Państwa w spółce, która powstała w wyniku komercjalizacji, "przechodzące" na akcje Skarbu Państwa w kolejnych spółkach.

Przejęcie uprawnień do nieodpłatnego nabycia akcji na akcje Skarbu Państwa w kolejnych spółkach nie wynika ani z umownej, ani z ustawowej sukcesji płynącej z przeniesienia wszelkich praw i obowiązków między spółkami w przypadku ich połączenia (art. 494 § 1 k.s.h.), podziału (art. 531 § 1 k.s.h.) czy przekształcenia (art. 553 § 1 k.s.h.), ale ze szczególnego przepisu art. 38b ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji. W drodze sukcesji nie może przecież przejść na spółkę obowiązek nieodpłatnego wydania akcji Skarbu Państwa, bowiem w tym zakresie zobowiązany był i nadal pozostaje ten ostatnio wymieniony podmiot. Uprawnienia pracowników idą w ślad za obowiązkami Skarbu Państwa, a więc w ślad za obejmowanymi kolejno przez Skarb Państwa akcjami począwszy od akcji spółki powstałej w wyniku komercjalizacji, przez akcje kolejnych spółek, przekształconych w sposób opisany w art. 38b ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, bez względu na sukcesję prawną między przekształcanymi spółkami.

W tym kontekście należy wskazać, że powodowie byli uprawnieni do nieodpłatnego nabycia D. S.A., a więc po wniesieniu akcji tej spółki jako aportu do H. S.A. w W., przysługiwało im prawo do akcji tej spółki, a po konwersji tej spółki

w dniu 30 marca 2012 r. w [...] H. S.A. z siedzibą w W., przysługiwało im prawo do warrantów subskrypcyjnych, gdyż spółka ta nie była notowana na giełdzie.

Zgodnie z art. 38d ust.3 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji - podstawą ustalenia liczby przysługujących uprawnionym pracownikom akcji spółki, do której wniesiono akcje spółki powstałej w wyniku komercjalizacji, jest wycena wartości aportu w postaci akcji spółki powstałej w wyniku komercjalizacji oraz ustalony na jej podstawie parytet służący określeniu liczby akcji obejmowanych przez Skarb Państwa w zamian za wnoszone akcje. Liczba akcji zbywanych nieodpłatnie uprawnionym pracownikom powinna być proporcjonalna do liczby akcji należnych im na podstawie art. 36 albo art. 37 i określa się ją na podstawie stosunku liczby akcji wnoszonych do liczby akcji objętych przez Skarb Państwa.

Wskazywany w skardze kasacyjnej art. 502 § 1 i 2 k.s.h. stanowi, że plan połączenia należy poddać badaniu przez biegłego w zakresie poprawności i rzetelności. Sąd rejestrowy właściwy według siedziby spółki przejmującej albo spółki, która ma być zawiązana w miejsce łączących się spółek, wyznacza biegłego na wspólny wniosek spółek podlegających łączeniu. W uzasadnionych przypadkach sąd może wyznaczyć dwóch albo większą liczbę biegłych. Stosownie do art. 503 § 1 k.s.h. biegły w terminie określonym przez sąd, nie dłuższym jednak niż dwa miesiące od dnia jego wyznaczenia, sporządzi na piśmie szczegółową opinię i złoży ją wraz z planem połączenia sądowi rejestrowemu oraz zarządom łączących się spółek. Opinia ta powinna zawierać co najmniej: 1) stwierdzenie, czy stosunek wymiany udziałów lub akcji, o którym mowa w art. 499 § 1 pkt 2, został ustalony należycie; 2) wskazanie metody albo metod użytych dla określenia proponowanego w planie połączenia stosunku wymiany udziałów lub akcji wraz z oceną zasadności ich zastosowania.

Zdaniem Sądu Najwyższego celem prac biegłych jest to, aby wspólnicy i sąd mieli pełną informację przed podjęciem przez wspólników uchwały o sytuacji w związku z połączeniem. Nie należy do kognicji sądu ustosunkowanie się do opinii biegłych. Sąd może jednak zareagować wyznaczeniem dodatkowych biegłych, szczególnie w sytuacji, gdy między biegłymi powstaną spory co do oceny planu połączenia.

Z powyższego wynika, że bezczynność stron – uczestników procesu konsolidacji – na nieprawidłowości opinii biegłego, nie może sanować nieprawidłowego ustalenia wartości akcji spółki wnoszonej jako aport do nowego podmiotu i w rezultacie nieprawidłowego ustalenia liczby przysługujących pracownikom akcji z tytułu komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego.

Z art. 503 § 1 k.s.h. wynika, że biegli stwierdzają, czy stosunek wymiany udziałów lub akcji spółki przejmowanej bądź spółek łączących się przez zawiązanie nowej spółki na udziały lub akcje spółki przejmującej bądź spółki nowo zawiązanej został ustalony należycie. Drugą czynnością jest wskazanie metody lub metod użytych przy określeniu proponowanego w planie połączenia stosunku wymiany udziałów lub akcji, jeżeli oparto się na kilku metodach. Biegli oceniają prawidłowość zastosowania metody. W przypadku spółki akcyjnej wkład niepieniężny powinien być wyceniony według jego wartości godziwej, zwyczaj, to jest według wartości rynkowej. W zakresie wyceny przedmiotu aportu w postaci przedsiębiorstwa lub „zorganizowanej części przedsiębiorstwa” lub też udziałów lub akcji stanowiących przedmiot aportu (wartość udziałów i akcji jest w tym przypadku pochodną wartości przedsiębiorstwa) metod wyceny jest kilka. W tym zakresie wskazać można na przykład na możliwość zastosowania wyceny według: metody dochodowej, porównawczej, odtworzeniowej. Natomiast najstarsza historycznie koncepcja wyceny podmiotów gospodarczych przyjmuje majątek za podstawę określenia wartości. Stąd wartość przedsiębiorstw, będąca wynikiem tej wyceny jest nazywana wartością majątkową. Wskazuje się na następujące metody majątkowe: metodę księgową i jej modyfikację tj. metodę skorygowanych wartości aktywów netto, która została zastosowana przy omawianej konsolidacji w niniejszej sprawie. Punktem wyjścia w metodzie skorygowanej wyceny aktywów netto jest bilansowa wartość aktywów firmy pomniejszona o łączną wartość zobowiązań. O ile jednak wg prostej metody wyceny aktywów, wynik ten przyjmuje się za ostateczny, o tyle w metodzie skorygowanej wyceny aktywów netto poddawany jest on korektom. Dokonywane korekty mają na celu ustalenie faktycznej (rynkowej) wartości posiadanego przez firmę majątku netto i dotyczą przede wszystkim: po stronie aktywów: dodania/odjęcia do/od wykazanych w bilansie wartości księgowych poszczególnych

składników majątku trwałego odpowiednich kwot, by po tych operacjach uzyskać rynkowe wartości poszczególnych składników majątku.

Zwrócić przy tym należy uwagę, że zgodnie z art. 38b w związku z art. 38d ust. 3 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji - podstawą ustalenia liczby przysługujących uprawnionym pracownikom akcji spółki, do której wniesiono akcje spółki powstałej w wyniku komercjalizacji, jest wycena wartości aportu w postaci akcji spółki powstałej w wyniku komercjalizacji. W unormowaniu tym jest mowa o „wartości akcji spółki”, a nie – o wartości przyjętej podczas procesu konsolidacji spółek w niniejszej sprawie „zorganizowanej części przedsiębiorstwa”, który można skrótnie zdefiniować jako zespół składników majątkowych, który jest organizacyjnie i finansowo wyodrębniony w danym podmiocie i którego poszczególne składniki będą przeznaczone do realizacji określonych działań biznesowych jako niezależne przedsiębiorstwo.

Rekapitulując - w ocenie Sądu Najwyższego, przy obliczaniu na podstawie art. 36 oraz art. 38b w związku z art. 38d ust. 3 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, liczby akcji należnych pracownikom przedsiębiorstwa państwowego, które uległo na skutek komercjalizacji przekształceniu w spółkę akcyjną, wniesioną następnie jako aport do nowej spółki, uwzględnia się wartość rynkową akcji całej skomercjalizowanej spółki, obejmującej również udziały w zależnej spółce z o.o.

Ad casum - przy obliczaniu na podstawie art. 36 oraz art. 38b w związku z art. 38d ust. 3 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, liczby akcji należnych pracownikom przedsiębiorstwa państwowego D., pozwany powinien był do liczby akcji spółki H., otrzymanych za „zorganizowaną część przedsiębiorstwa” D. dodać akcje otrzymane za udziały spółki K..

W judykaturze Sądu Najwyższego wyrażono stanowisko, że „w świetle treści art. 36 ust. 4 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji oraz przepisów rozporządzenia wykonawczego dopuszczalne jest przyjęcie, że na Skarb Państwa został nałożony ustawowy obowiązek zawarcia z osobą uprawnioną umowy nieodpłatnego zbycia akcji. Co więcej - termin realizacji tego obowiązku został jednoznacznie określony w art. 38 ust. 2 tej ustawy. Obowiązek ten stanowi zdarzenie cywilnoprawne wykreowane przez ustawę, będące podstawą powstania stosunku zobowiązaniowego pomiędzy Skarbem Państwa a osobą uprawnioną

(uprawnionym pracownikiem), nakazującego Skarbowi Państwa zawarcie umowy nieodpłatnego zbycia akcji. Niewykonanie tego zobowiązania przesądza o roszczeniu uprawnionego o zawarcie umowy, a w wypadku wygaśnięcia tego prawa z powodu upływu terminu zawitego - o roszczeniu odszkodowawczym. Jest to roszczenie z tytułu niewykonania zobowiązania, co oznacza, że odpowiedzialność Skarbu Państwa kształtuje się na zasadzie *ex contractu* - art. 471 kodeksu cywilnego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 7 sierpnia 2002 r., I PKN 561/01, LEX nr 461124; z dnia 11 marca 2008 r., II PK 198/07, OSNP 2009 nr 11-12, poz. 142; z dnia 24 czerwca 2013 r., II PK 344/12, LEX nr 1350304).

W myśl art. 471 k.c. dłużnik obowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Skarb Państwa jako zobowiązany właściciel akcji odpowiada również za spółkę, z którą wykonuje zobowiązanie (art. 474 k.c.).

Zdaniem Sądu Najwyższego, opinia biegłego księgowego z zakresu wyceny przedsiębiorstw i księgowości, sporządzona w trybie art. 503 § 1 k.s.h. w procesie konsolidacji spółek i niezakwestionowana przez te podmioty, nie zwalniała Skarbu Państwa, reprezentowanego przez adekwatnego Ministra, z obowiązku prawidłowego obliczenia liczby akcji, przysługujących pracownikom, według zasad określonych w art. 36 oraz art. 38b w związku z art. 38d ust. 3 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, a więc z uwzględnieniem pełnej wartości rynkowej akcji skomercjalizowanej spółki. W sytuacji, gdy pozwany Skarb Państwa, wiedział, że otrzymał akcje nieadekwatne do wartości rynkowej całej spółki, ale - proporcjonalne do wartości „zorganizowanej części przedsiębiorstwa” (z pominięciem aktywów w postaci udziałów w spółce K.), nie można uznać za słuszny zarzut, iż do wydania zaniżonej liczby akcji doszło z przyczyny od niego niezależnej.

Na skutek błędnej wykładni art. 36 oraz art. 38b w związku z art. 38d ust. 3 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji pozwany zaaprobował wydanie pracownikom D. S.A. takiej liczby akcji, która została obliczona od wartości „zorganizowanej części przedsiębiorstwa” D. S.A., zamiast od wartości rynkowej akcji tego podmiotu, uwzględniającej również wartość zależnej spółki K.. W istocie

Skarb Państwa nie był bezpośrednim właścicielem spółki K., gdyż wszystkie udziały tej spółki należały do D. S.A. i to właśnie ta spółka, po zakończeniu konsolidacji spółek, powinna była otrzymać akcje nowej spółki w zamian za akcje spółki K.. Tymczasem akcje za te udziały otrzymał Skarb Państwa i akcje tych nie dodał do akcji otrzymanych za skonsolidowaną „zorganizowaną część przedsiębiorstwa” D. S.A. w celu wyliczenia należnych pracownikom akcji. Odnosząc te konstatacje do zarzutów skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy uznał, że pozwany Skarb Państwa – obecnie reprezentowany przez Ministra Przedsiębiorczości i Technologii – nie dochował należytej staranności przy nadzorowaniu obliczania właściwej liczby należnych powodom akcji, na skutek czego ponieśli oni szkodę w postaci otrzymania zaniżonej liczby akcji, w wysokości prawidłowo obliczonej w opinii drugiego biegłego B. D..

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach Sąd Najwyższy rozstrzygnął na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., art. 99 k.p.c., art. 10 § 4 ust. 4 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800) oraz § 10 ust. 4 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2018 r., poz. 265).